

بوستان

حکمرانی علوی

الگوی نظام سیاسی در اسلام

استاد اسماعیل منصوری لاریجانی

فهرست مطالب

۳۱	مقدمه
۳۵	مولا از زبان مولا
۳۵	۱. صلاحیت برای خلافت
۳۶	۲. هدف از قبول خلافت
۳۷	۳. بصیرت و آگاهی
۳۷	۴. آسیب شناسی و مقابله با آن
۳۸	۵. آینده نگری
۳۹	۶. علم آسمانی
۳۹	۷. حکمت سیاسی یا فریب سیاسی
۴۰	۸. اطاعت از من، راه بهشت
۴۰	۹. اولین مؤمن به پیامبر ﷺ
۴۱	۱۰. ولایت پذیری
۴۲	۱۱. علم لدنی
۴۳	۱۲. درک کننده مقام وحی
۴۳	۱۳. سینه من آغوش پرواز نبی ﷺ
۴۴	۱۴. شجاعت
۴۶	۱۵. شوق شهادت
۴۷	۱۶. ریاضت نفس
۴۸	۱۷. شوق عبادت

۴۹	۱۸. ارزش حکومت بر مردم
۴۹	۱۹. زهد مولا
۵۰	۲۰. مراقبت از ساده‌زیستی کارگزاران
۵۱	۲۱. استمداد از یاران در حفظ زندگی زاهدانه خود
۵۲	۲۲. مشارکت با مردم در سختی‌های روزگار
۵۳	۲۳. عالم عامل
۵۳	۲۴. هم‌دردی با تهی‌دستان
۵۵	۲۵. دوری از دنیا
۵۶	۲۶. عدالت‌خواهی
۵۷	۲۷. خسته از یاران بی‌عمل و نافرمان
۵۸	۲۸. علی علیه السلام الگوی مؤمنین

بخش اول: نظام سیاسی در حکمرانی علوی

۶۱	فصل اول: اهداف سیاسی در حکمرانی علوی
۶۱	تشکیل حکومت خداگرا
۶۳	معرفت شهودی در اندیشه علوی
۶۴	الف) خدامحوری در معرفت
۶۹	ب) انسان‌محوری در معرفت
۷۱	تعمیم عدالت اجتماعی و سیاسی
۷۱	۱. معنای عدالت
۷۲	۲. عدالت و تعیین منزلت افراد
۷۳	۳. عدالت و ضمانت بیت‌المال
۷۴	۴. عدالت و ساده‌زیستی مسئولان
۷۴	۵. عدالت و احساس مسئولیت در برابر مظلومان

فهرست مطالب

۷۵	۶. عدالت و عدم مماشات
۷۶	۷. عدالت و رعایت توان اقتصادی مردم
۷۶	۸. عدالت باید فرهنگ عمومی شود
۷۷	۹. عدالت، برترین صفت مسئولان
۷۸	۱۰. عدالت و ظلم ستیزی
۷۸	۱۱. عدالت و نفی شخصیت پرستی
۷۹	۱۲. عدالت و آزادگی
۸۰	۱۳. عدالت و توسعه
۸۱	۱۴. عدالت و مقاومت ملی
۸۲	۱۵. عدالت و امنیت
۸۳	۱۶. عدالت و مدارا
۸۴	تربیت مدیران با روحیه جهادی
۸۵	۱. نسبت مدیریت جهادی با حکمت عملی
۸۶	۲. نشانه‌های مدیران جهادی
۸۶	الف) شوق لقای یار
۸۷	ب) سپر محکم الهی
۸۷	ج) خدا باوری
۸۸	۳. فرهنگ مدیریت جهادی
۸۸	الف) زهد و ریاضت
۹۰	ب) فراگیری فنون دفاعی
۹۱	ج) ترویج روحیه شهادت طلبی
۹۳	د) ملکه عدالت
۹۷	تحقق آزادگی و آزادی سیاسی
۹۸	۱. مفهوم آزادی
۹۸	الف) آیا انسان آزاد آفریده شده است؟

حکمرانی علوی

- ۹۹..... (ب) قاعده حسن و قبح عقلی
- ۹۹..... (ج) آزادی فطری یا طبیعی
- ۱۰۰..... (د) قاعده امر بین الامرین
- ۱۰۰..... (ه) آزادی وجدانی
- ۱۰۲..... (و) آیا آزادی حق انسان است؟
- ۱۰۳..... (ز) موجد حق آزادی کیست؟
- ۱۰۵..... ۲. آزادگی چیست؟
- ۱۰۷..... ۳. حدود آزادی
- ۱۰۸..... الف) آزادی و دین
- ۱۰۹..... ب) آزادی و تکلیف
- ۱۱۰..... ج) انواع آزادی
- ۱۱۱..... یک- آزادی عرفانی
- ۱۱۱..... دو- آزادی اخلاقی
- ۱۱۱..... (د) شرایط گفتمان سیاسی
- ۱۱۱..... یک- فراهم بودن زمینه‌ها برای شنیدن حرف‌ها
- ۱۱۲..... دو- عدم تحمیل عقیده
- ۱۱۲..... سه- برهان‌پذیری
- ۱۱۳..... چهار- آزادی و قانون‌پذیری
- ۱۱۳..... نتیجه
- ۱۱۵..... فصل دوم: ارکان نظام سیاسی در حکمرانی علوی
- ۱۱۵..... دین
- ۱۱۵..... ۱. ضرورت زندگی دینی
- ۱۱۷..... ۲. ضرورت تدوین قانون براساس آموزه‌های دینی
- ۱۲۰..... ۳. جامعه شرعی و جامعه مدنی
- ۱۲۲..... حکومت دینی و رهبری

فهرست مطالب

۱۲۵	۱. راز بقا و استمرار امامت و ولایت
۱۲۶	۲. انعطاف‌پذیری احکام اسلام
۱۲۶	الف) نظر شهید آیت‌الله صدر درباره انعطاف‌پذیری قانون در اسلام
۱۲۷	ب) نظر علامه طباطبائی رحمته‌الله در انعطاف‌پذیری احکام اسلام
۱۲۸	ج) نظر امام خمینی رحمته‌الله درباره انعطاف قوانین اسلام
۱۳۰	نقش مردم در حکمرانی علوی
۱۳۲	۱. حق مشارکت مردم در نظام ولایی
۱۳۳	الف) نظریه اول: ولایت براساس شورا
۱۳۳	ب) نظریه دوم: ولایت براساس نص
۱۳۴	ج) نظریه سوم: ولایت براساس نص و مشارکت مردم
۱۳۷	نتیجه بحث
۱۴۰	۲. آیا ولایت فقیه نتیجه منطقی حکمرانی علوی است؟
۱۴۰	الف) پرسش اول
۱۴۵	ب) پرسش‌های دیگر
۱۴۷	ج) فرق حکم با فتوا چیست؟
۱۴۸	د) ولایت در قرآن به چه معناست؟
۱۴۹	ه) ولایت عام و خاص
۱۴۹	۳. اسم ولی منشأ ولایت فقیه
۱۵۱	الف) ولایت و شفاعت
۱۵۴	ب) ولایت مظهر الوهیت
۱۵۴	یک - آیات گواه بر اتحاد ولی با مقام ولایت مطلقه
۱۵۵	دو - تمثیلات اتحاد ولی با مقام ولایت الهیه
۱۶۱	فصل سوم: ساختار اجرایی حکمرانی علوی
۱۶۱	کلیات
۱۶۱	۱. تعریف مدیریت اسلامی

۱۶۲	۲. تعریف نظام.....
۱۶۲	۳. مدیر کیست؟.....
۱۶۴	۴. تاریخ مدیریت.....
۱۷۱	مختصات مدیریت اسلامی.....
۱۷۱	۱. سازمان.....
۱۷۱	الف) هدف‌داری.....
۱۷۲	ب) قدرت اجرایی.....
۱۷۳	ج) انعطاف‌پذیری ساختاری.....
۱۷۴	د) برنامه‌ریزی.....
۱۷۵	هـ) تقسیم کار.....
۱۷۶	و) تعهد و مسئولیت.....
۱۷۷	ز) تخصص و کارایی.....
۱۸۰	ح) سنجش شایستگی.....
۱۸۱	ط) علاقه‌مندی به وظیفه.....
۱۸۲	اخلاق اداری و سازمانی.....
۱۸۳	۱. گشاده‌رویی.....
۱۸۵	۲. حوصله و تأنی.....
۱۸۶	۳. پیگیری مورد خواسته‌شده.....
۱۸۹	۴. به زبان مردم سخن گفتن.....
۱۹۱	۵. جلب رضایت آحاد مردم.....
۱۹۳	آیین نظارت و بازرسی.....
۱۹۴	۱. داوری مردم.....
۱۹۸	۲. نظارت مستقیم.....
۲۰۰	۳. تشکیل اداره نظارت و بازرسی.....
۲۰۴	عدالت‌سازی اجتماعی و سیاسی.....

فهرست مطالب

۲۰۵	۱. تفاوت عدالت با جود و بخشش
۲۰۸	۲. عدالت، امانت الهی
۲۰۹	۳. شئون عدالت اجتماعی
۲۱۱	۴. عدالت، ضد معامله‌گری سیاسی
۲۱۴	۵. فرهنگ عدالت و عدالت فرهنگی
۲۱۵	ملاک‌ها در گزینش (شایسته‌سالاری)
۲۱۶	۱. ایمان و تقوا
۲۱۷	۲. آزمون لیاقت‌ها و شایستگی‌ها
۲۱۹	۳. مشورت با خبرگان
۲۲۰	۴. صلاحیت اخلاقی
۲۲۲	۵. اصالت خانوادگی
۲۲۴	۶. حسن شهرت
۲۲۵	۷. اعتقاد به ولایت‌مداری
۲۳۰	۸. سوابق روشن
۲۳۳	فصل چهارم: اوصاف مدیران و دولتمردان در حکمرانی علوی
۲۳۳	مهم‌ترین اوصاف مدیران
۲۳۴	۱. تقوا
۲۳۹	۲. توکل
۲۴۲	۳. تواضع و فروتنی
۲۴۷	۴. انتقادپذیری
۲۵۱	۵. جاذبه و دافعه
۲۵۷	۶. سعه صدر
۲۶۳	۷. ساده‌زیستی
۲۷۱	۸. قاطعیت در تصمیم‌گیری
۲۷۴	۹. عنایت به زیردستان

حکمرانی علوی

۲۷۸	۱۰. آگاهی و بصیرت
۲۸۲	آفات مدیریت در حکمرانی علوی
۲۸۲	۱. روحیه ریاست طلبی
۲۸۹	۲. تملق و چاپلوسی
۲۹۴	۳. ریاکاری و نفاق
۲۹۸	۴. تبعیض و نابرابری
۳۰۳	۵. جناح بازی و گروه گرایی
۳۰۹	فصل پنجم: اشرافی گری چالش بزرگ حیات سیاسی اهل بیت علیهم السلام
۳۰۹	سیر جریان منفعت گرایی در تاریخ اسلام
۳۱۳	شورای سقیفه نماد اشرافی گری
۳۱۵	آثار تفکر منفعت گرایی و اشرافی گری سقیفه
۳۱۵	۱. انکار امامت و رهبری امام علی علیه السلام
۳۱۶	۲. منع کتابت و روایت احادیث
۳۱۶	۳. جعل حدیث و ترویج اسرائیلیات
۳۱۷	۴. احیای ارزش های جاهلی
۳۱۷	فاطمه زهرا علیها السلام، اولین قربانی تفکر اشرافی گری
۳۲۰	مظلومیت امیرالمؤمنین علی علیه السلام با رشد تفکر اشرافی گری
۳۲۱	۱. رشد حکومت نفاق
۳۲۲	۲. معاویه و ترویج اشرافیت
۳۲۲	الف) احیای فرهنگ اشرافیت
۳۲۳	ب) تخریب و تحریف فضایل اهل بیت علیهم السلام
۳۲۴	ج) رواج تفکر جبرگرایی
۳۲۶	اشراف منفعت گرا در حکومت امام علی علیه السلام
۳۲۷	۱. جنگ جمل
۳۲۸	۲. جنگ صفین

۳۳۱	۳. خوارج.....
۳۳۱	تنهایی مولا از زبان مولا.....
۳۳۱	۱. حمله سپاه معاویه به شهر انبار.....
۳۳۳	۲. سرزنش یاران.....
۳۳۴	۳. توبیخ مردم کوفه.....
۳۳۴	نتیجه بحث.....
۳۳۶	اشراف منفعت‌گرا در عصر امام حسن علیه السلام
۳۳۶	عوامل مظلومیت.....
۳۳۶	۱. عدم اقبال عمومی از دعوت امام حسن علیه السلام
۳۳۷	۲. فرار فرماندهان.....
۳۳۸	۳. شایعه صلح.....
۳۳۹	۴. غارت خیمه.....
۳۳۹	۵. ترور یا اسارت.....
۳۴۰	۶. نفوذ در زندگی شخصی.....
۳۴۱	آثار اشرافی‌گری در عصر امام حسین علیه السلام
۳۴۱	۱. اصرار یزید بر بیعت.....
۳۴۲	۲. وداع با مدینه.....
۳۴۳	۳. خروج از مکه.....
۳۴۴	۴. عزیمت به سوی کوفه.....
۳۴۵	عاشورا اوج مظلومیت امام حسین علیه السلام
۳۴۷	امام سجاد علیه السلام و آغاز مبارزه‌ای جدید.....
۳۴۹	دوران امام باقر و امام صادق علیه السلام
۳۵۲	محو تکلیف‌مداری در دوران امام موسی کاظم و امام رضا علیه السلام
۳۵۵	دوره امام جواد علیه السلام تا زمان غیبت.....
۳۵۹	نتیجه بحث.....

حکمرانی علوی

۳۶۳	فصل ششم: راه کارهای مقابله با آسیب ها در حکمرانی علوی
۳۶۳	تسریع در روند اصلاحات سیاسی و اجتماعی
۳۶۳	الف) شرایط اصلاحات
۳۶۳	۱. هدف اصلاحات
۳۶۴	۲. اصلاحات فراگیر
۳۶۴	۳. اصلاحات عدل گرایانه
۳۶۵	ب) لوازم اصلاحات
۳۶۵	۱. تقوای سیاسی
۳۶۵	۲. برنامه شفاف اصلاحات
۳۶۶	۳. احیای فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر
۳۶۶	۴. استفاده از تجربه اصلاح گران صادق
۳۶۶	۵. مبارزه با مفسد
۳۶۶	۶. تعامل و مدارا
۳۶۷	۷. مشارکت دولت و مردم
۳۶۷	۸. شایسته سالاری
۳۶۸	ج) دموکراسی معیار چیست؟
۳۶۹	د) دموکراسی در نظام جمهوری اسلامی ایران
۳۷۱	ه) راه های نهادینه کردن دموکراسی معیار
۳۷۱	اول: تربیت مدیران اسلامی
۳۷۱	دوم: اوصاف مدیران مدرسه حکمرانی علوی
۳۷۱	یک- خدامحوری
۳۷۲	دو- عدالت پیشگی
۳۷۲	سه- مردم شناسی
۳۷۳	چهار- بصیرت و آگاهی
۳۷۳	پنج- زهد و ساده زیستی

۳۷۴	تشکیل مدرسه حکمرانی علوی
۳۷۵	تشکیل آرمان شهر اسلامی (اتوپیا)
۳۷۶	مزایای تشکیل دولت شهر اسلامی
۳۷۸	فصل هفتم: گسترش فرهنگ تکلیف گرایی (بهترین راهبرد حکمرانی علوی)
۳۷۸	معنای تکلیف گرایی
۳۷۹	فواید تکلیف گرایی
۳۷۹	۱. پرهیز از قدرت و ثروت
۳۸۰	۲. رشد شایسته سالاری
۳۸۱	۳. امین حقوق مردم (امانت دار زمین و ثروت)
۳۸۳	۴. تقویت اعتماد عمومی
۳۸۴	۵. دوری از اشرافی گری و منفعت پرستی

بخش دوم: وظایف کارگزاران در حکمرانی علوی

۳۸۷	فصل اول: وظایف متقابل مردم و مسئولان در حکمرانی علوی
۳۸۷	حقوق مردم بر مسئولان
۳۸۷	۱. تأمین امنیت مردم
۳۸۸	۲. مسئولیت را امانت دانستن
۳۸۹	۳. هم دردی با محرومان
۳۸۹	۴. مشارکت در سختی ها
۳۹۰	۵. برخورد عادلانه
۳۹۰	۶. خدمت گزار مردم بودن
۳۹۱	۷. انصاف و مدارا
۳۹۲	۸. منافع خواص را فدای عموم کردن
۳۹۳	۹. طرد عیب جوینان

۳۹۴	۱۰. شناخت خادم از خائن
۳۹۵	۱۱. ارتباط تنگاتنگ با مردم
۳۹۶	۱۲. اقامه حق و عدل
۳۹۷	۱۳. رفع شبهات از ذهن مردم
۳۹۷	۱۴. پرهیز از کبر و خودخواهی
۳۹۸	۱۵. مشورت با علما
۳۹۹	۱۶. دفاع از اصول و ارزش‌ها
۳۹۹	۱۷. کارهای مردم را به موقع انجام دادن
۴۰۰	۱۸. مبارزه با سرمایه‌اندوزی و احتکار
۴۰۱	۱۹. توجه خاص به طبقه محروم
۴۰۲	۲۰. پرهیز از رفاه‌طلبی و اشرافی‌گری
۴۰۴	حق مسئولان بر مردم
۴۰۴	۱. حقوق رهبر و پیشوای حکومت اسلامی
۴۰۴	۲. مسئولیت‌پذیری
۴۰۵	۳. استقامت و پایداری
۴۰۵	۴. مبارزه با فخر و خودبزرگ‌بینی
۴۰۶	۵. انتقاد صادقانه
۴۰۷	فصل دوم: وظایف سیاسی کارگزاران در حکمرانی علوی
۴۰۷	وظایف سیاسی دولتمردان
۴۰۷	۱. عدالت، هدف سیاست
۴۰۸	۲. عدالت و تعیین منزلت افراد
۴۰۹	۳. حفظ و رعایت حقوق بیت‌المال
۴۱۰	۴. رابطه سیاست با ساده‌زیستی مسئولان
۴۱۱	۵. اهتمام و احساس مسئولیت در برابر مظلومان
۴۱۱	۶. عدم مماشات با ویژه‌خواران

فهرست مطالب

۴۱۲	۷. تقویت توان اقتصادی مردم
۴۱۳	۸. فرهنگ عمومی شدن دین گرایی
۴۱۳	۹. مطالبه عدالت، برترین صفت مسئولان
۴۱۴	۱۰. روحیه ظلم ستیزی
۴۱۵	۱۲. آزادی و آزادگی
۴۱۶	۱۳. توسعه و پیشرفت همه جانبه
۴۱۷	۱۴. تقویت قدرت ملی
۴۱۸	۱۵. تأمین امنیت
۴۱۹	۱۶. دین و مدارا
۴۲۱	فصل سوم: وظایف آموزشی و تربیتی کارگزاران در حکمرانی علوی
۴۲۱	ضرورت و اهمیت خودشناسی
۴۲۲	۱. تعیین ظرفیت
۴۲۲	۲. راز خداشناسی
۴۲۴	۳. نجات از هلاکت
۴۲۵	منابع خودشناسی در تربیت
۴۲۵	۱. خداپرستی
۴۲۷	۲. رسالت انبیا و امامان
۴۲۸	۳. قرآن کریم
۴۲۹	راههای بهره‌مندی از منابع تربیت
۴۲۹	۱. هجرت
۴۳۱	۲. ریاضت
۴۳۲	۳. محاسبه
۴۳۲	۴. واعظ درونی
۴۳۲	۵. اغیارزدایی
۴۳۴	۶. طهارت قرآنی

۴۳۵	۷. طاعت و بندگی
۴۳۵	۸. دوری از دنیا
۴۳۶	۹. قلب‌آرایی
۴۳۷	۱۰. ولایت‌پذیری
۴۳۷	۱۱. شب‌زنده‌داری
۴۳۸	اخلاق مریبان
۴۳۸	۱. خدانمایی
۴۳۹	۲. آداب نصیحت
۴۴۰	۳. قناعت‌پیشگی
۴۴۰	۴. وحدت‌گرایی
۴۴۲	۵. حفظ اسرار
۴۴۲	۶. پرهیز از هوای نفس
۴۴۳	۷. پرهیز از کبر و خودپسندی
۴۴۴	۸. عفو و اغماض
۴۴۴	۹. صبر و بردباری
۴۴۶	فصل چهارم: وظایف اقتصادی و مالی کارگزاران در حکمرانی علوی
۴۴۶	نظارت و حسابرسی اموال
۴۴۶	مسئولیت، وسیله خدمت و امانت‌داری نه مال‌اندوزی
۴۴۷	حفظ بیت‌المال
۴۴۸	سازمان‌های مالیاتی و عملکرد آن‌ها
۴۵۰	قسط و مساوات اقتصادی
۴۵۲	احیای فرهنگ زکات و جمع‌آوری آن
۴۵۴	مبارزه با ویژه‌خواری اقتصادی
۴۵۵	مصرف به‌جا و درست بودجه و سرمایه کشور
۴۵۷	توجه به طبقات محروم جامعه

فهرست مطالب

۴۵۸	اصالت مال و ملک از آن خدا
۴۵۹	مهار سرمایه‌داری و مبارزه با احتکار
۴۶۱	خلاصه بحث
۴۶۲	فصل پنجم: وظایف فرهنگی و اجتماعی کارگزاران در حکمرانی علوی
۴۶۲	شخصیت‌سازی فرهنگی با عدالت اجتماعی
۴۶۴	طهارت عمومی با ارزش‌های اسلامی
۴۶۷	ارائه خدمات برابر
۴۶۸	منافع عموم را بر خواص ترجیح دادن
۴۶۹	ظرفیت‌سازی دینی و اخلاقی در متن جامعه
۴۷۰	خلاصه سخن
۴۷۱	فصل ششم: قرآن کریم، منشور حکمرانی علوی
۴۷۱	جامعیت قرآن
۴۷۲	اعجاز قرآن
۴۷۳	قرآن، کتاب دین کامل
۴۷۴	ولایت اهل بیت (علیهم‌السلام)، شرط سیر در قرآن
۴۷۵	ضرورت فراگیری قرآن
۴۷۷	تفسیر بعضی از آیات قرآن
۴۷۷	۱. سوره زمر، آیه ۷۳
۴۷۹	۲. سوره انفطار، آیه ۶
۴۸۰	۳. سوره نور، آیات ۳۶ و ۳۷
۴۸۱	۴. سوره مجادله، آیه ۲۲
	فصل هفتم: نامه ۳۱ نهج البلاغه آزمون منشور تربیتی و اخلاقی در حکمرانی علوی
۴۸۴	متن نامه ۳۱
۴۸۴	نکته‌ها

حکمرانی علوی

- منشور اخلاق و تربیت علوی ۵۰۵
۱. اثبات خیرخواهی و صداقت ۵۰۶
۲. تقوا و اطاعت الهی ۵۰۶
۳. عمارت دل با یاد خدا ۵۰۷
۴. اعتصام به خدا ۵۰۸
۵. احیای قلب با موعظه ۵۰۸
۶. زهد قلبی ۵۰۹
۷. قوه قلب ۵۰۹
۸. نور حکمت ۵۱۰
۹. ذکر موت و فنا ۵۱۰
۱۰. بصیرت به مصائب از دنیا رفتگان ۵۱۱
۱۱. درباره چیزی که نمی دانی، سخن مگو ۵۱۱
۱۲. در کاری که به تو مربوط نیست، دخالت مکن ۵۱۲
۱۳. از ورود به راهی که موجب گمراهی تو می شود، پرهیز کن ۵۱۲
۱۴. امر به معروف و نهی از منکر ۵۱۳
۱۵. قبول سرزنش ها به خاطر خدا ۵۱۳
۱۶. دین شناسی ۵۱۴
۱۷. صبر و بردباری ۵۱۴
۱۸. توکل به خدا ۵۱۵
۱۹. اخلاص در بندگی ۵۱۵
۲۰. علم نافع ۵۱۶
۲۱. تربیت نوجوانان ۵۱۷
۲۲. استفاده از تجربه گذشتگان ۵۱۷
۲۳. اولین کار آموزشی تربیتی ۵۱۸
۲۴. اولین گام تربیتی ۵۱۸
۲۵. روش ها در تربیت ۵۱۹

فهرست مطالب

الف) توفیق الهی	۵۱۹
ب) ترک شبهه و شائبه	۵۱۹
ج) قدم سوم در تربیت	۵۲۰
۲۶. نگاه تربیتی به مرگ	۵۲۰
۲۷. اعتصام به حق و عبادت	۵۲۱
۲۸. عالی ترین پیام	۵۲۲
۲۹. درس خداشناسی	۵۲۲
۳۰. معادگرایی	۵۲۳
۳۱. خودمیزانی	۵۲۴
۳۲. انفاق و گذشت	۵۲۴
۳۳. تواضع در برابر خداوند	۵۲۴
۳۴. راه طولانی قیامت و توشه آن	۵۲۵
۳۵. دعا، کلید حاجت	۵۲۵
۳۶. انسان برای آخرت خلق شده است	۵۲۶
۳۷. دوری از دنیا طلبان	۵۲۶
۳۸. وقت شناسی	۵۲۷
۳۹. آزادی و آزادگی	۵۲۷
۴۰. سفارش های نمادین	۵۲۸
۴۱. مدارا با برادر دینی	۵۲۹
۴۲. حق دوست	۵۳۰
۴۳. انواع رزق	۵۳۱
۴۴. تنبیه و اشاره	۵۳۱
۴۵. حقوق زن	۵۳۳
الف) حدود مشورت با زنان	۵۳۳
ب) حفظ پوشش و وقار زن	۵۳۳

۵۳۴	۴۶. تقسیم کار در منزل	۲۱۵
۵۳۴	۴۷. احترام به خویشاوندان	۲۱۵
۵۳۵	فصل هشتم: آزمون منشور مدیریت در حکمرانی علوی	
۵۳۵	متن نامه ۵۳	۲۱۵
۵۶۱	نکته‌ها	۲۱۵
۵۶۱	اصول مدیریت و اخلاق علوی	۲۱۵
۵۶۲	۱. خدامحوری در مدیریت	۲۱۵
۵۶۲	۲. مبارزه با هوای نفس	۲۱۵
۵۶۳	۳. قضاوت مردم معیار شایستگی	۲۱۵
۵۶۳	۴. نگاه رحمانی به مردم	۲۱۵
۵۶۴	۵. عفو و گذشت	۲۱۵
۵۶۵	۶. عدل و انصاف	۲۱۵
۵۶۵	۷. عیب‌پوشانی	۲۱۵
۵۶۶	۸. عقده‌گشایی از دل مردم	۲۱۵
۵۶۷	۹. انتخاب مدیران و مشاوران	۲۱۵
۵۶۷	۱۰. اخلاق مدیریت	۲۱۵
۵۶۸	۱۱. نیروهای مسلح	۲۱۵
۵۶۹	۱۲. عوامل پایداری و مدیریت و حکومت	۲۱۵
۵۷۰	۱۳. انتخاب قضات	۲۱۵
۵۷۰	۱۴. معیارهای گزینش	۲۱۵
۵۷۱	۱۵. صنعت کشاورزی و تولید و زراعت	۲۱۵
۵۷۲	۱۶. مأمور نامه‌های محرمانه	۲۱۵
۵۷۳	۱۷. طبقه بازرگانان و پیشه‌وران	۲۱۵
۵۷۳	۱۸. طبقه محروم جامعه	۲۱۵
۵۷۳	۱۹. ملاقات عمومی با مردم	۲۱۵

فهرست مطالب

۵۷۴	۲۰. خلوت با محبوب
۵۷۵	۲۱. نکات مدیریتی
۵۷۶	۲۲. سیاست در برابر دشمن
۵۷۶	۲۳. اخلاق مدیریت
۵۷۹	فصل نهم: کارنامه تحصیلی مدرسه حکمرانی علوی
۵۷۹	خودآزمایی
۵۷۹	۱. مشرب موحدانه
۵۸۰	۲. بر نفس خود مسلط بودن
۵۸۱	۳. الگوی ساده‌زیستی
۵۸۲	۴. عدالت‌پیشگی
۵۸۲	۵. دفاع از حقوق محرومین
۵۸۳	۶. شب‌خیزی و سحر‌داری
۵۸۴	۷. امانت‌دانستن مسئولیت‌ها
۵۸۵	۸. بدی را با خوبی پاسخ‌دادن
۵۸۶	۹. شایسته‌سالاری
۵۸۶	۱۰. رعایت بیت‌المال
۵۸۷	۱۱. انتقادپذیری
۵۸۸	۱۲. مجالست با علما و نخبگان
۵۸۸	۱۳. ولایت‌پذیری
۵۸۹	۱۴. نهراسیدن از دشمن
۵۹۰	۱۵. هم‌دردی با مردم
۵۹۰	۱۶. تعظیم شعائر دینی
۵۹۰	۱۷. روحیه ایثار و شهادت‌طلبی
۵۹۱	۱۸. تکلیف‌گرایی
۵۹۲	۱۹. عدم دریافت حقوق از بیت‌المال

حکمرانی علوی

۵۹۳	۲۰. اعتقاد به مالکیت الهی
۵۹۴	دگر آزمایی
۵۹۵	۱. دانش و بینش
۵۹۵	۲. مروت با دوستان و مدارا با مخالفان
۵۹۶	۳. دوری از دنیا و اشرافی‌گری
۵۹۶	۴. پرهیز از خشم و عصبانیت
۵۹۷	۵. ارتباط تنگاتنگ با مردم
۵۹۸	۶. ایثار و فداکاری
۵۹۸	۷. وقت‌شناسی
۵۹۹	۸. عدالت‌محوری
۶۰۰	۹. توجه به نیازمندان
۶۰۱	۱۰. رازداری و حفظ اسرار
۶۰۱	۱۱. نوسازی اعتقادی و اخلاقی
۶۰۲	۱۲. حکمت و عقلانیت
۶۰۳	۱۳. مشورت با خرد جمعی و نخبگان
۶۰۳	۱۴. پرهیز از خودنمایی و ریادر کارها
۶۰۴	۱۵. دفاع از اصول و ارزش‌ها
۶۰۴	۱۶. مسئولیت‌پذیری و وجدان‌کاری
۶۰۵	۱۷. دفاع از منابع و منافع ملی
۶۰۶	۱۸. شوق ملاقات با خدا
۶۰۶	۱۹. الگو و سرمشق مردم
۶۰۷	خود آزمایی
۶۰۹	دگر آزمایی
۶۱۱	فصل دهم: کارآمدی حکمرانی علوی از نگاه استاد شهید مطهری
۶۱۲	جهان متحول و قوانین ثابت

فهرست مطالب

۶۱۴	دنیای ارتباطات و قیدوبندهای دینی
۶۱۶	حقوق طبیعی یا فطری
۶۱۷	حقوق بین الملل
۶۱۸	ترابط عقل و دین
۶۲۰	اجتهاد پویا و حاکمیت فقیه عادل
۶۲۳	مردم‌مداری و حاکمیت دینی
۶۲۴	دموکراسی و آزادی
۶۲۶	عدالت پایدار
۶۲۸	حقوق زن
۶۲۹	فرهنگ‌ها و تمدن‌ها به سوی جهانی شدن
۶۳۱	نتیجه

بخش سوم: فلسفه امنیت و دفاع در حکمرانی علوی

۶۳۵	فصل اول: مفهوم امنیت در اسلام و جایگاه آن در حکمرانی علوی
۶۳۵	مفهوم امنیت
۶۳۵	امنیت سلبی و ایجابی
۶۳۵	امنیت و ضرورت انسان‌شناسی
۶۴۲	فصل دوم: منبع امنیت در حکمرانی علوی
۶۴۲	امنیت درون‌دینی
۶۴۳	۱. خالقیت
۶۴۴	۲. مالکیت
۶۴۵	۳. حاکمیت
۶۴۶	اقتدار ظهور امنیت
۶۴۸	راه‌های رسیدن به معیت حق تعالی
۶۴۸	۱. ذکر مدام

- ۶۴۹..... ۲. تضرع و گریه شبانه
- ۶۴۹..... ۳. صبر و استقامت
- ۶۵۰..... ۴. دوری از شیطان
- ۶۵۱..... ۵. نفس مطمئنه
- ۶۵۳..... چگونه به اطمینان قلبی برسیم؟
- ۶۵۶..... تفاوت اطمینان با سکینه
- ۶۵۹..... فصل سوم: نبوت و ولایت جایگاه عینی امنیت و اقتدار در حکمرانی علوی
- ۶۵۹..... نبوت و ولایت جایگاه عینی امنیت و اقتدار
- ۶۶۳..... ولایت جایگاه عینی امنیت و اقتدار در حکمرانی علوی
- ۶۶۵..... اقتدار در دعای سحر
- ۶۷۱..... اقتدار چیست؟
- ۶۷۴..... اقتدار در فرهنگ سیاسی اسلام
- ۶۷۷..... تفاوت قدرت و اقتدار
- ۶۷۹..... فرق بین اقتدا و اطاعت
- ۶۸۰..... تحقق اقتدار از نگاه حکمرانی علوی
- ۶۸۲..... مشروعیت اقتدار و مقبولیت اقتدا
- ۶۸۸..... فصل چهارم: امنیت پایدار در اعتماد عمومی ملت در حکمرانی علوی
- ۶۸۸..... اعتماد عمومی (قدرت ملی)
- ۶۸۸..... راه‌های تقویت و حفظ اعتماد عمومی
- ۶۸۹..... ۱. وظیفه دولتمردان در تقویت اعتماد عمومی
- ۶۸۹..... الف) زهد و ساده‌زیستی
- ۶۹۰..... ب) عدالت‌ورزی
- ۶۹۱..... ج) ایثار و فداکاری
- ۶۹۲..... ۲. وظیفه مردم در تقویت اعتماد عمومی
- ۶۹۳..... الف) ورع

فهرست مطالب

۶۹۳	 (ب) اجتهاد
۶۹۳	 (ج) عفت
۶۹۴	 (د) سنداد
۶۹۴	 ۳. ترویج فرهنگ دفاعی با آموزه‌های حماسی
۶۹۵	 حماسه در قرآن
۶۹۵	 ۱. آیه برتری و قدرت
۶۹۵	 ۲. آیه استقامت
۶۹۶	 حماسه در حکمرانی علوی
۶۹۶	 ۱. شوق لقای یار
۶۹۶	 ۲. سپر محکم الهی
۶۹۷	 ۳. یقین به خدا
۶۹۸	 فرهنگ حماسه
۶۹۸	 ۱. زهد عمومی یا نجابت اقتصادی
۷۰۰	 ۲. ولایت‌پذیری
۷۰۱	 ۳. ترویج فرهنگ ایثار و روحیه شهادت‌طلبی
۷۰۲	 نتیجه بحث
۷۰۴	 فصل پنجم: جایگاه سازمان دفاعی در حکمرانی علوی
۷۰۴	 جایگاه سازمان دفاعی کشور
۷۰۵	 انواع جهاد
۷۰۵	 ۱. جهاد فرهنگی و اخلاقی
۷۰۶	 ۲. جهاد برای هدایت
۷۰۷	 وصف یاران شهید از زبان مولا
۷۱۰	 ولایت‌پذیری، صفت برجسته جهادگران
۷۱۱	 ویژگی‌های بی‌مانند مالک اشتر
۷۱۲	 آداب و فنون دفاعی

حکمرانی علوی

۷۱۲	۱. فراگیری تاکتیک‌های دفاعی
۷۱۳	۲. رعایت سلسله‌مراتب فرماندهی
۷۱۳	۳. آمادگی روحی و روانی
۷۱۴	۴. آغازگر جنگ نبودن
۷۱۴	۵. آداب حرکت دادن نیروها و نحوه به‌کارگیری
۷۱۵	۶. آداب استقرار و آرامش نیروها
۷۱۶	۷. روش گزینش نیروهای عمل‌کننده
۷۱۶	۸. تقویت روحیه
۷۱۷	۹. تشویق نیروها برای جهاد
۷۱۷	۱۰. شدت برخورد با خشونت دشمن
۷۱۸	۱۱. تطور و شجاعت در مقابل دشمن
۷۱۹	ترک جهاد، دلیل نکوهش کوفیان
۷۱۹	نافرمانی از دستورهای مولای متقیان علی علیه السلام
۷۲۰	دنیاخواهی، ریشه مقابله با فرهنگ جهاد
۷۲۱	علل بدبختی مردم کوفه
۷۲۳	فصل ششم: حیطه‌شناسی خشونت در حکمرانی علوی
۷۲۴	مفهوم خشونت
۷۲۵	۱. نشر رحمت الهی و مأموریت رسالت
۷۲۶	۲. ماهیت خشونت، جلب رضایت و محبت خداوند است
۷۲۷	۳. جهاد یا نشر هدایت الهی
۷۲۸	۴. راه‌های نشر رحمت الهی
۷۲۸	الف) مروت با دوستان
۷۲۹	ب) مدارا با مخالفان
۷۳۱	ج) خشونت با معاندان
۷۳۲	۵. مرز خشونت و مدارا

۷۳۵	فصل هفتم: مؤلفه‌های فرهنگ مقاومت و پایداری در حکمرانی علوی
۷۳۵	مفهوم فرهنگ مقاومت
۷۳۷	مؤلفه‌های پایداری فرهنگ
۷۳۷	۱. فرهنگ ولایت
۷۴۰	۲. مؤلفه‌های فرهنگ مقاومت در نظام اداری
۷۴۱	۳. فرهنگ سیاسی
۷۴۳	۴. فرهنگ اقتصادی
۷۴۵	الف) عدم تکاثر و ثروت‌اندوزی
۷۴۶	ب) بهداشت مالی
۷۴۶	ج) حقوق در ماندگان
۷۴۸	۵. مؤلفه‌های فرهنگی در فرهنگ عمومی
۷۴۹	۶. فرهنگ جهاد و دفاع
۷۵۵	فصل هشتم: صلح و امنیت در اسلام و حکمرانی علوی
۷۵۵	اصالت صلح
۷۵۶	دلیل اصالت صلح
۷۵۸	۱. زمینه تاریخی گفتمان صلح با ظهور اسلام
۷۶۱	۲. زمینه علمی و فلسفی گفتمان صلح
۷۶۲	اهل بیت علیهم‌السلام اقلیم وحی و حکمت
۷۶۵	زبان‌شناسی گفتمان صلح
۷۶۹	زمینه گفتمانی صلح با عرفان اسلامی
۷۷۲	جمهوری اسلامی فرصت گفتمان همه‌جانبه
۷۷۵	نتیجه‌گیری
۷۷۷	فصل نهم: کارکردهای آموزه‌های علوی در گفتمان مهدویت
۷۷۷	۱. نوسازی اخلاقی
۷۷۸	۲. تربیت نیروهای جهادی

مقدمه

تدبیر مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در تأسیس مدرسه حکمرانی علوی و تلاش محققان و استادان به ویژه دوستان و مدیران دانشگاه عالی دفاع، پیشینه این کار مهم را به روی انسان می‌گشاید که در یونان قدیم، فلاسفه و حکمای یونان به ویژه افلاطون به دنبال «شهر مطلوب» بوده‌اند که بعدها به نام «آرمان شهر»^۱ موصوف گردید. به اعتقاد فلاسفه یونان، روح جامعه عدالت است؛ عدالت یکی از چهار فضیلت شهر مطلوب افلاطونی است که در کنار سه فضیلت دیگر، یعنی حکمت، شجاعت و خویشتن‌داری، ارکان مدینه فاضله را تشکیل می‌دهند. از نظر افلاطون، شهر عادل همچون انسان عادل است؛ انسان وقتی عادل شود و عدالت را در بین قوای نفسانی خود حاکم کند، می‌تواند عدالت را در جامعه حاکم کند و آشکارا در میان طبقات شهر، هماهنگی ایجاد نماید.^۲

حکیم فارابی از حکمای بزرگ ایرانی با الهام از اندیشه افلاطون، آرمان شهر یا مدینه فاضله خود را بر پایه شریعت اسلامی پی افکند. او معتقد بود که زمانی آرمان شهر (اتوپیا) خواهیم داشت که رهبری آرمانی، زمام حکومت را به دست گیرد. از نظر او، «امام» در تفکر امامیه و حکمت شیعه، همان رهبر آرمانی است که عقل فعال در او به ظهور رسیده است.^۳

حکیم فارابی از واژه «دارالسلام» یاد می‌کند که فراتر از محدوده جغرافیایی و اقلیم

1. Eutopia.

۲. داریوش آشوری، دانشنامه سیاسی، ص ۱۹.

۳. فارابی، اندیشه‌های مدینه فاضله، ص ۹۶.

سیاسی کشورهاست و آن را آرمان شهری می‌داند که روزی تحقق عینی پیدا خواهد کرد. هم‌چنین مبدأ المبادی در اندیشه فارابی، خداوند متعال است و نظام آرمانی او کاملاً توحیدی است که در آن همه موجودات عالم از نقص به کمال می‌روند. او معتقد است که شایستگی جامعه براساس شایستگی‌های افراد شکل می‌گیرد. ابن‌سینا و خواجه نصیر طوسی نیز بر همین اساس، به دنبال آرمان شهر جهانی بودند. در حوزه سیاسی و اجتماعی، نخستین بار، آرمان شهر توسط «تامس مور» در سال ۱۵۱۶ میلادی در کتابی به نام *Eutopia* نوشته شد که در آن از نظام سیاسی مطلوب سخن گفته است. اما «جبران خلیل جبران»، نویسنده مسیحی به همه کسانی که به دنبال «آرمان شهر» و بشر آرمانی هستند، توصیه می‌کند که شخصیت حضرت علی علیه السلام را مورد مطالعه قرار دهند. وی حتی به حضرت امیر، بیشتر از حضرت رسول صلی الله علیه و آله اظهار علاقه می‌کند و می‌نویسد: «علی علیه السلام پیش از زمان خودش بود و من از این رمز آگاه نیستم که چرا روزگار، گاهی افرادی را در زمان پیش از زمان خودشان به وجود می‌آورد».^۱

هم‌چنین «جرج جرداق» مسیحی خود را عاشق حضرت علی علیه السلام معرفی می‌کند و بر بالای درب منزلش می‌نویسد: «لافتی الاعلی، لاسیف الاذوالفقار». او در کتاب علی صدای عدالت سراسر به فضائل و مناقب مولا علی علیه السلام می‌پردازد و حکومت پنج‌ساله او را مبادی «آرمان شهر» و مدینه فاضله معرفی می‌کند و اندیشه و رفتار او را خصوصیات مدینه فاضله می‌داند که در جامعه به او مجال پیاده کردن و اجرای آن داده نشد و عدالت با همه زیبایی‌هایش و امداد شخصیت عادل اوست.^۲ او نهج البلاغه حضرت علی علیه السلام را منشور حکمرانی در آرمان شهر انسانی معرفی می‌کند.

با این تاریخچه کوتاه می‌توان نتیجه گرفت که تشکیل مدرسه حکمرانی علوی تصمیمی بجای و از ضروریات جامعه بشری است. از آن مهم‌تر تهیه منابع و متون علمی و مدیریتی و برنامه‌ریزی آموزشی و تربیتی، شرط لازم برای تحقق آن است. با واگذاری این امر مهم به حقیر، توسط «حوزه دانا»، وظیفه‌ای خطیر و سنگین را

۱. مرتضی مطهری، عدل الهی، ص ۳۳۱.

۲. جرج جرداق، علی صدای عدالت، ص ۱۹۶.

بردوش خویش احساس نمودم و با وجود مطالعات عمیق و وثیق در نهج البلاغه و سیره امامان معصوم علیهم السلام و تولید و نشر آثاری چون ترجمه و شرح نکات حکمی نهج البلاغه، سیمای سحر خیزان در نهج البلاغه، تفکر بسیجی در نهج البلاغه و کتاب چشمه سار نهج البلاغه و...، تصمیم به پژوهشی جدید در موضوع حکمرانی علوی نمودم که نتیجه آن تهیه فهرست مطالب در موضوعات متعدد شد. سپس برای تألیف آورده‌های پژوهشی، آن را در سه بخش مجزا تعریف نمودم:

بخش اول: نظام سیاسی در حکمرانی علوی؛

بخش دوم: وظایف کارگزاران و دولتمردان در حکمرانی علوی؛

بخش سوم: فلسفه امنیت و دفاع در حکمرانی علوی.

در تدوین بخش اول، سعی ما بر آن بوده که مطالب در چارچوب منظومه فکری مولا علی علیه السلام تنظیم شود. بنابراین مطالب این بخش بر پایه شناخت اهداف سیاسی و آرمان‌های نهفته در پس حکمرانی امیر مؤمنان علیه السلام است. به باور حضرت در نظام سیاسی مبدأ المبادی و غایت المعالی خداوند متعال است: «أَوَّلُ الدِّينِ مَعْرِفَةُ»^۱ در این بخش ارکان نظام سیاسی و ساختار آن را براساس الگوهای ارائه شده از سوی مولا علی علیه السلام ترسیم شده و نظام مدیریت اجرایی علوی براساس حکومت پنج ساله مولا علی علیه السلام و رسائل آن بزرگوار به استانداران و فرمانداران بلاد بررسی گردیده است. اوصاف مدیران و دولتمردان در حکمرانی علوی و مصادیق آن در حکومت امیرالمؤمنین علیه السلام نیز در مرکز توجه بوده است.

تحلیل جریان اشرافی‌گری در تاریخ صدر اسلام و آثار شوم آن در حیات سیاسی اهل بیت علیهم السلام و فریادهای نهج البلاغه، ناشی از رشد اشرافی‌گری و منفعت‌گرایی در بدنه نظام و نیروهای خواص بوده است و راهکارهای مقابله با آن از نگاه مولا علی علیه السلام نیز ارائه شده است. گسترش فرهنگ تکلیف‌گرایی چونان راهبرد حکمرانی علوی براساس تعالیم و آموزه‌های قرآن کریم و رهنمودهای نهج البلاغه به مثابه خروجی مدرسه حکمرانی علوی است و باید به تربیت

۱. نهج البلاغه، خطبه اول.

مدیرانی بینجامد که تکلیف‌گرایی را به مثابه راهبرد اصلی نظام پذیرا باشند. در بخش دوم کتاب، به شرح وظایف کارگزاران و دولتمردان در حوزه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و دفاعی و امنیتی پرداخته‌ام که به سفارش حوزه دانا و مدرسه حکمرانی علوی در چند فصل به طور مجزا دسته‌بندی شده است که شامل وظایف سیاسی، اقتصادی، تربیتی و فرهنگی است. سپس دو منبع مهم آزمون از نامه ۳۱ و ۵۳ نهج البلاغه برای کارگزاران آمده است که حتی المقدور پس از پایان دوره، باید به صورت کتبی برگزار شود.

بخش سوم کتاب، به فلسفه امنیت و دفاع در حکمرانی علوی اختصاص یافته است که نه تنها باید به عنوان منبع اختصاصی دوره دکترای حکمرانی علوی محسوب شود، بلکه باید در جایگاه منشور راهبردی نظام جمهوری اسلامی در مراتب عالی دانشگاه عالی دفاع تدریس و تحقیق شود که توجه به آن بسیار مهم است. در این بخش کوشیدیم زوایای امنیت و دفاع در اندیشه امیرالمؤمنین علیه السلام که برآمده از آیات قرآن کریم و منشور حکومت نبوی است فصل‌بندی شود.

امید دارم تلاش‌های این حقیر و همکاران عزیز مخصوصاً حوزه دانا، علی‌الخصوص دکتر فرزندی عزیز، مرضی حق تعالی و نبی اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و رسول حکمت و مولای حکمت‌مدار و عدالت‌گستر، حضرت علی علیه السلام واقع شود. هم‌چنین امیدوارم این اثر مقدمه ورود به بحر معارف اهل بیت علیهم السلام باشد تا مدیران و کارگزاران ایران با آراستگی به آموزه‌های علوی، جامعه‌ای پاک و پویا و خداجور پایه‌گذاری کنند. از یاران همراه در مؤسسه وزین بوستان کتاب نیز به خاطر آماده‌سازی و چاپ درخور این اثر سپاس گزارم. هم‌چنین بی‌صبرانه در انتظار نقد و نظر محققان و استادان بزرگوار به منظور غنای این اثر هستم.

هر که اول بنگرد پایان کار اندر آخر او نگردد شرمسار
پیش از آغاز بحث، ضرورت پیدا کرد که شناخت نسبی از آرا و اندیشه و مرام سیاسی مولای متقیان علی علیه السلام، بیان شود؛ از این رو بهتر آن دیدیم که مولا را از زبان خودش معرفی نماییم:

مولا از زبان مولا

خوشبختانه فرازهای زیبایی در نهج البلاغه، پیرامون معرفی مولای متقیان علیه السلام به لسان مبارک خود حضرت است که شخصیت والای او را به عنوان مظهر تام ولایت الهی، در عالم ملک و ملکوت به اثبات می‌رساند. مهم‌ترین صفات و ویژگی‌هایی که مولای متقیان علیه السلام خویش را متصف به آن می‌داند، عبارت هستند از:

۱. صلاحیت برای خلافت

مولای متقیان علی علیه السلام پس از ماجرای انتقال خلافت به دیگران، در بیان صلاحیت و شایستگی خود جهت احراز مقام خلافت فرمود: «أَمَّا وَاللَّهِ لَقَدْ تَقَمَّصَهَا فَلَانٌ وَإِنَّهُ لَيَعْلَمُ أَنَّ مَحَلِّي مِنْهَا مَحَلُّ الْقُطْبِ مِنَ الرَّحَى يَنْحَدِرُ عَنِّي السَّيْلُ وَلَا يَرْقَى إِلَى الظُّلُمِ فَسَدَلْتُ دُونَهَا ثُوبًا وَطَوَيْتُ عَنْهَا كَشْحًا؛ به خدا پسر ابی‌قحافه پیراهن خلافت را به تن کرد، درحالی که می‌دانست صلاحیت من به خلافت، همانند قطب سنگ آسیاب است؛ از سرچشمه علم من معلومات فرو می‌ریزد، به کوه عظیم علم من پرنده‌ای نرسد. در عین حال میان خود و خلافت پرده‌ای انداختم و آن را رها کردم»^۱.

به اعتراف همه کسانی که اندکی در عظمت شخصیت امیرالمؤمنین علی علیه السلام تحقیق نموده‌اند، تنها کسی که بعد از نبی اکرم صلی الله علیه و آله صلاحیت احراز مقام خلافت را داشت، مولای متقیان علی علیه السلام بوده است. و انگیزه انتصاب او از سوی خداوند متعال و اعلام رسمی آن در روز غدیر خم توسط رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله، به شایستگی‌های ذاتی و شخصیت ممتاز او بر می‌گردد. امیرالمؤمنین علیه السلام، نه تنها وارث خلافت ظاهری نبی

۱. نهج البلاغه، خطبه ۳.

اکرم صلی الله علیه و آله است، بلکه وارث ولایت مطلقه نبویه نیز می باشد. به قول شیخ شبستری:

نبی چون آفتاب آمد ولی ماه مقابل گردد اندر «لی مع الله»
 نبوت در کمال خویش صافی است ولایت اندر او پیدا نه مخفی است
 ولی از پیروی چون همدم آمد نبی را در ولایت محرم آمد^۱
 بدین ترتیب مولای متقیان علی علیه السلام حق دارد که در میان مردم حق ناشناس،
 قدر و منزلت خویش را بیان کند. و آفاق سیر وجودی و قلل علم خود را به سینه
 تاریخ بسپارد تا آیندگان به اوج مظلومیت او پی ببرند. به قول وحشی بافقی:
 فریاد که سوز دل عیان نتوان کرد با کس سخن از داغ نهان نتوان کرد
 این ها که من از جفای دوران دیدم یک شقه به صد سال بیان نتوان کرد^۲

۲. هدف از قبول خلافت

مولای متقیان علی علیه السلام انگیزه خود را در قبول خلافت، حضور مردم برای بیعت و تعهد خداوند متعال از علمای دین، مبنی بر عدم سکوت در برابر ظالم و گرسنگی مظلومان تحت ستم می داند: «لَوْ لَا حُضُورُ الْحَاضِرِ وَ قِيَامُ الْحُجَّةِ بِوُجُودِ النَّاصِرِ وَ مَا أَخَذَ اللَّهُ عَلَى الْعُلَمَاءِ إِلَّا يُقَارُّوا عَلَى كِظَّةِ ظَالِمٍ وَ لَا سَعْبِ مَظْلُومٍ؛ لَأَلْقَيْتُ حَبْلَهَا عَلَى غَارِبِهَا وَ لَسَقَيْتُ آخِرَهَا بِكَأْسِ أُولِهَا؛ اگر اوضاع حاضر نبود. و قیام مردم برای بیعت و یاری نبود، و اگر خداوند متعال از علما پیمان نگرفته بود که در برابر زیاده خواهی شکم بارگان و ستم گران و گرسنگی درماندگان نباید سکوت کرد، من هر لحظه افسار مرکب خلافت را روی شانه اش می انداختم و آب خلافت را به ظرف اولش می ریختم (یعنی کنار می نشستم)».^۳

۱. شبستری، گلشن راز، بخش ۱۹.

۲. وحشی بافقی، رباعیات، رباعی شماره ۲۲.

۳. نهج البلاغه، خطبه ۳.

پس مردان الهی در برابر ظالم ستمگر حق سکوت ندارند و هر جا فریاد
مظلومی را می‌شنوند، باید به سوی آن‌ها بشتابند. به قول مولوی:
بانگ مظلومان ز هر جا بشنوند آن طرف چون رحمت حق می‌دوند^۱

۳. بصیرت و آگاهی

مولای متقیان علی علیه السلام به همه امور آگاهی و بصیرت کامل داشت، حتی
ترفند و حيله دشمنان را خوب می‌شناخت و به یاران خود آگاهی می‌داد؛
چنان‌که فرمود: «وَإِنَّ بَصِيرَتِي لَمَعِي مَا لَبِثْتُ عَلَى نَفْسِي وَلَا لُبَّسَ عَلَيَّ وَائِمُ اللَّهُ
لَأُفْرِطَنَّ لَهُمْ حَوْضًا أَنَا مَاتِحُهُ لَا يَصْدُرُونَ عَنْهُ وَلَا يَعُودُونَ إِلَيْهِ؛ آگاهی من همراه
من است، نه خودم به تردید افتاده‌ام و نه کسی مرا گمراه کرده است. به خدا
قسم من کاردان سیاست و مبارزه‌ام؛ آن‌چنان آن‌ها را در گرداب نبرد گرد آورم
که نه راه فرار را بدانند و نه بازگشت به آن را».^۲
به قول اقبال لاهوری:

با توانایی صداقت توأم است گر خود آگاهی همین جام جم است
از خود آگاهی یداللهی کند از یداللهی شهنشاهی کند^۳

۴. آسیب‌شناسی و مقابله با آن

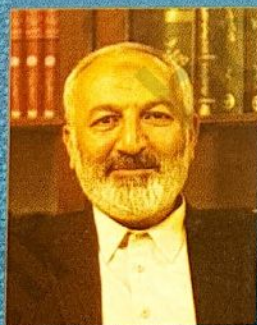
مولای متقیان علی علیه السلام براساس بصیرت ذاتی، آسیب‌ها و مفسد اجتماعی
سیاسی را خوب می‌شناخت و به موقع از آن خبر می‌داد و مردم را به مقابله با آن
فرا می‌خواند، تا آن‌جا که هنر شناخت فتنه دوران را به خود نسبت می‌دهد و
می‌فرماید: «أَيُّهَا النَّاسُ فَإِنَّا فَقَأْتُ عَيْنَ الْفِتْنَةِ وَلَمْ يَكُنْ لِيَجْتَرِيَّ عَلَيْهَا أَحَدٌ غَيْرِي
بَعْدَ أَنْ مَاجَ غَيْهَبُهَا وَاشْتَدَّ كَلْبُهَا؛ ای مردم! من چشم فتنه را کور کردم و کسی

۱. مولوی، مثنوی، دفتر دوم، بخش ۴۰.

۲. نهج البلاغه، خطبه ۱۰.

۳. اقبال لاهوری، اسرار خودی، در شرح اسرار اسمای علی.

تدبیر مقام معظم رهبری (مد ظله) در تأسیس مدرسه حکمرانی علوی و کوشش محققان و اندیشه‌ورزان تصمیمی به‌جا و لازمه جامعه بشری است. برای برآورده‌شدن این ایده تهیه منابع و متون علمی و برنامه‌ریزی آموزشی و تربیتی اهمیت بسیاری دارد. با واگذاری این مهم به نویسندگان، به‌رغم مطالعات عمیق در نهج البلاغه و سیره امامان معصوم علیهم‌السلام و تولید اثری در این زمینه، تصمیم به پژوهشی جدید گرفته شد که نتیجه آن کتاب وزین «حکمرانی علوی» است. نگارنده، این اثر را در سه بخش سامان داده است: بخش اول، نظام سیاسی در حکمرانی علوی؛ بخش دوم، وظایف کارگزاران در حکمرانی علوی و بخش سوم که موضوع فلسفه امنیت و دفاع در حکمرانی علوی را بررسی کرده است. نویسنده فرهیخته استاد منصوری لاریجانی در این اثر کوشیده است مطالب را در چارچوب منظومه فکری مولی‌الموحدین علی علیه‌السلام تنظیم کند.

استاد دکتر اسماعیل منصوری لاریجانی افزون بر درس‌های دانشگاهی، درس‌های حوزوی، مخصوصاً حکمت و عرفان را در محضر استادان برجسته حوزه و دانشگاه گذرانده و در دو رشته عرفان اسلامی و حقوق و روابط بین‌الملل تا حد تمحض پیش رفته است.

از ایشان تاکنون بیش از یکصد عنوان کتاب و ده‌ها مقاله منتشر شده است که مرجع و منبع علمی بسیاری از پژوهش‌های سترگ حکمی و عرفانی است. استاد منصوری لاریجانی هم‌اکنون صاحب کرسی سیدحیدرشناسی در چند دانشگاه ایران و بین‌الملل است.

نشر الکترونیک

شماره کتاب: ۳۱۰۶

ISBN 964-09-2317-6

9 789640 923177